

AMALIA FALA DE ALEXANDRE

Non temos nen domingos, nen vida familiar... pero, eu dando voltas á cabeza, pensaba: é o único que ten, quítaslle iso e despois..., el non fuma, non bebe, non fai gamberradas. Que siga na política. Levántase ás seis da mañá aínda os domingos. Un día respondeume: penso que os nosos fillos, e debes pensar ti tamén, teñen pan, vestidos, están quentes, críanse fortes e ben, e penso en cantos hai en Galiza que por marchar os pais para fora, por emigrar para non pasar fame, fican as nais e fanse vellas antes de tempo... E penso nos rapaces que van para o monte co gando, que como di Castelao, non poden nin mexaren co frío; que non haxa necesidade de emigrar, que haxa traballo para todos, eu teño que traballar para iso, para que outros fillos e outras mulleres estexan como poden estar os nosos.

Declaracións de Amalia recollidas na biografía de Bóveda que asina Francisco Carballo nas Actas da Galiza de Bóveda

CARTA QUE ALEXANDRE BÓVEDA LLE ESCRIBIU A AMALIA HORAS ANTES DE SER ASASINADO

«Choliñas, Miña Peque, Vidiña:

Quixen escribirche moito. Mais xa sabes canto poidera decirche. Perdoame todo, que os peques me lembren sempre; que cumplas todol'os meus encargos.

Eu, Almiña, estarei sempre con vós como che prometín.

Faltan uns minutos e teño valor, por vós, pola Terra, por todos. Vou tranquiño.

Adeus, Vidiña: Vive pra os peques e os vellos, iabrázaos, confórtaos! Sé Ti, miña Pequeña admirable, a máis valente de todos. Alá sentirei ledicia e satisfacción de Ti e de todos.

Lembrareivos sempre, velarei sempre por vós.

Adeus. Contigo, cos peques, cos vellos todos, estará sempre na lembranza, na máis grande, mais fonda, máis infinda das apertas, o voso,

Xandro.

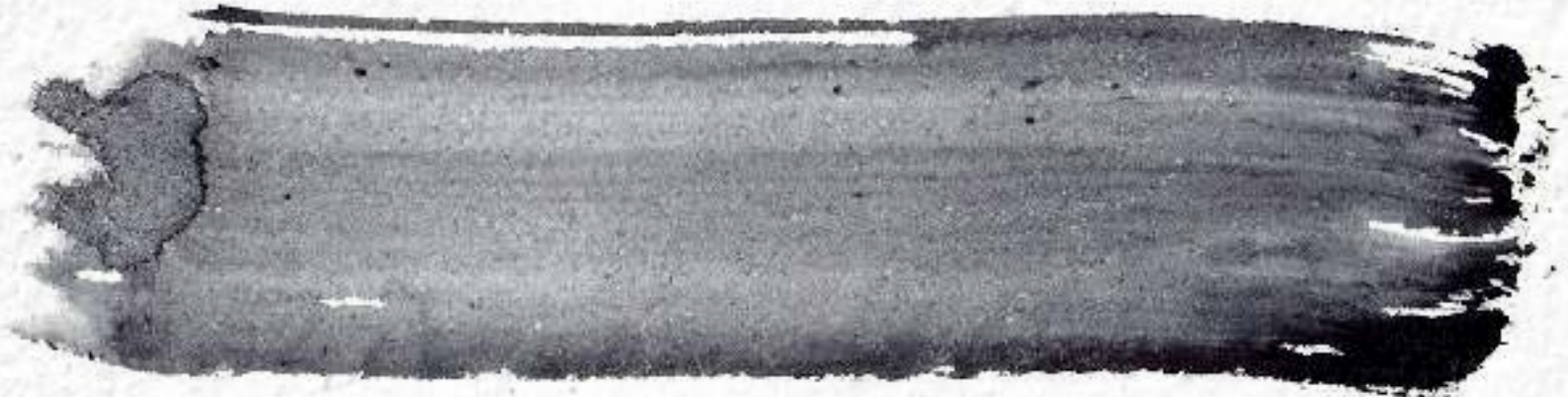
PS / recei contigo.»

Amalia Álvarez foi a alma de Bóveda mentres viviron xuntos e a súa memoria para nós despois.

Amalia Bóveda Álvarez

O Concello de Pontevedra inaugurou o 10 de febreiro de 2016 o Parque Amalia Álvarez

A Memoria das **MULLERES**

Amalia Álvarez Gallego

(Lugo 1906 - Pontevedra 2001)

CONCELLO DE PONTEVEDRA

Concellaría de Patrimonio Histórico

Amalia Álvarez Gallego

(Lugo 1906 - Pontevedra 2001)

Amalia Álvarez Gallego naceu o 10 de febreiro de 1906 en Lugo, onde o seu pai exercía como inspector de ensino primario. A quinta dos seis fillos de Xerardo Álvarez Limeses e Dolores Gallego era aínda unha nena cando, despois dunha curta estadia en Ourense, a familia regresou a Pontevedra. Primeiro residiron en Santa María e logo na rúa Oliva. Amalia realizou os seus estudos primarios na escola da praza de Mugártegui e aínda solteira fixo o primeiro curso de Maxisterio, carreira que remataría xa viúva para poder sacar adiante ás cinco criaturas.

Coñeceu a Alexandre Bóveda nos ensaios da Sociedade Coral Polifónica, na que ambos cantaban, e casou con el o 20 de outubro de 1930 na igrexa do mosteiro dos Mercedarios de Poio. Primeiro foron vivir ao Burgo pero un vendaval danou o tellado e mudáronse á rúa Echegaray. Alexandre mercou mesas grandes: quería ter

moitos fillos. Amalia chegou embarazada da lúa de mel e alí naceron os maiores: Xela en agosto de 1931 e, en outubro do 32, o primeiro varón, ao que chamaron coma o pai. Ademais, Amalia sufriu un aborto. Cando en marzo do 34 chegou Xosé Luís xa vivían na Virxe do Camiño, e antes da chegada de Loli en xullo de 1935, mudáranse a Poio, a Andurique.

Na hora da comida e na da cea, Alexandre reunía a toda a familia arredor daquela mesa grande, que el presidía. Era moi familiar. Volvía do traballo asubiando e, ao escoitalo, Amalia ía onda el e pasaban horas falando, dos fillos, das cousas que estudaba, de libros. Encantáballe ler. O único recordo propio que o seu fillo Alexandre conservaba do seu pai era o seu rostro asomado á fiestra do cárcere improvisado na Normal, mentres lles pregaba: *Traédeme libros*. Cando o asasinaron, Xosé Luís aínda non cumprira os tres anos e **Amalia estaba embarazada da quinta filla, que naceu o 5 de xaneiro de 1937, ás cinco e media da mañá, á mesma hora na que, meses antes, asasinaron ao seu pai.**

Pouco antes de que o detiveran, Amalia espertou chorando. Soñara que un soldado o mataba.

Pero Choliñas? Quen me vai querer facer dano a min? E o mesmo lle dixo aos que lle pregaron que fuxira. Puido facelo polo balcón da casa dos sogros, pero non quixo. *Quen me vai querer facer dano a min?* Detivérono alí o 20 de xullo. Condenárono a morte o 13 de agosto. Fusilárono o 17, á hora da filla póstuma. Pediulle a Amalia que lle chamara coma ela e que nos días aciagos se cuidase moito para que viñese ben. Levárono á Caeira pola ponte da Barca, desde a que se podía ver a súa casa. **Amalia escoitou os disparos pero non soubo que a deixaran viúva ata que ao día seguinte llo dixo o pai.** Enterrárono sen ela, só os homes das dúas familias.

Durante anos vestiu de negro pero non puido facerlle dó. Tivo que repoñerse da dor para sacar adiante os cinco fillos. **Rematou a carreira e púxose a dar clases nun local alugado en Méndez Núñez, mentres preparaba as oposicións.** Pero o mesmo día que en Pontevedra se celebraban as de Maxisterio, en Madrid había as de Facenda. Amalia pensou que sería máis doado que creceran na súa cidade se renunciaba a ser mestra, pois adoitaban a ser destinadas ao rural, e opositou ás da capital. **Obtivo praza en Cádiz e deixou os cinco nenos repartidos en casas de familiares.**

Uns meses despois trasladárona de novo a Pontevedra pero seguiu afastada da infancia dos fillos, obrigados a estar internos en Madrid en colexios para orfos de Facenda. O das nenas estaba en Carabanchel Alto. Nunca coincidían as tres, nin sequera no comedor, e as monxas tiñanas marcadas por ser fillas dun *rojo*. Un ano que foi de visita Franco, pecharon a unha das pequenas nun cuarto con dúas nenas asturianas ás que o pai lles morrera no cárcere.

A familia de Bóveda sempre estivo marcada. Un día que paseaba con Xela, Amalia atopou a unha familiar que lle espetou: *Esa nena tan bonita é filla dese desgraciado?* Outro día, **unha persoa que cría amiga cuspiulle no velo negro do loito** ao berro de *Aí vai a muller dun asasino!*

Amalia nunca falaba do que pasara. Nunca levou os fillos á Caeira. Tiñan prohibido pasar da fonte da entrada de Campañó. Pero un 17 de agosto, cando a máis nova tiña sete anos, xuntounos aos cinco e contoulles que por amar a Galiza mataran ao seu Alexandre. E de novo o silencio, só roto en murmurios naqueles veráns que a súa amiga Cinta Rey pasaba na casa de Poio, intentando exorcizar a dor inconsolábel na memoria compartida.

Amalia fíxolle a Cinta unha foto abrazada á árbore na que o 12 de novembro do 36 lle asasinaron ao seu fillo, Víctor Casas Rey. No mesmo lugar onde mataran a Alexandre. E tamén **colleu cascas do piñeiro e gardounas nun pano que os fillos atoparon tras a súa morte, o 27 de novembro de 2001.**

Participara orgullosa nas homenaxes que coa chegada da democracia lle fixeron ao seu home: no cemiterio de San Amaro, na praza de Curros Enríquez de Pontevedra, na subida á Caeira en Poio... E naquel día de grandes emocións, o 11 de decembro de 1999, cando o Alcalde de Pontevedra, Miguel Fernández Lores, lle entregou a Medalla de Ouro da Cidade e a distinción de Fillo Adoptivo, concedidos a Alexandre Bóveda a título póstumo.

Que pena que tivesen que matalo para que a xente coñecese o que fixo por Galiza... dicía Amalia, e loitaba por manter a raia as bágoas que querían fuxirlle dos ollos.

Fotografías:

- 1 Amalia Álvarez, de cativa | Arquivo familiar
- 2 Retrato de Amalia | Arquivo familiar
- 3 A parella, en Baión.
- 4 Con Alexandre Bóveda, nun paseo en barco polo Lérez.
- 5 Amalia, xa viúva, coas súas crianzas na praia de Silgar. Só na praia quitaba o loito. | Arquivo familiar
- 6 Cinta Rey, nunha foto que Amalia lle fixo abrazada ao piñeiro da Caeira onde mataran ao seu fillo, Vitor Casas | Arquivo particular
- 7 Amalia gardou ata a súa morte casqueiros desa mesma árbore, onde tamén fora asasinado o seu home.
- 8 Homenaxe a Alexandre Bóveda na Caeira. Na imaxe, Fernando Quintela, presidente entón da Fundación Bóveda, destapa a placa en presenza de Amalia.
- 9 Acto de 1999 no que o alcalde de Pontevedra, Miguel Fernández Lores, fai entrega a título póstumo da medalla de Ouro da Cidade a Bóveda, nomeado fillo adoptivo | Rafa Fariña, *Diario de Pontevedra*

Este texto foi realizado polo equipo do programa *A memoria das mulleres* en base ás entrevistas feitas a Amalia Bóveda Álvarez, a filla póstuma, así como á consulta de diversa bibliografía destacando as actas de *A Galiza de Bóveda, Cartafol poético para Alexandre Bóveda* e o artigo "Tralos ollos de Amalia" publicado por María Varela no *Diario de Pontevedra* o 17 de agosto do 2003.